

Bir Üniversite Hocasının Otuz Yılın Sonundaki Gözlemleri

Üniversite sınavı ve istediğimiz bir üniversiteyi kazanmak hayatımızın en önemli dönüm noktalarından biri. Üniversiteyi kazanınca kendimizi hayatımızla ilgili her şeyi “halletmiş” gibi hissederiz. Yoksa asıl iş üniversiteye girdikten sonra mı başlıyor? Üniversitedeki başarımız hayatımızda neleri değiştirebilir? Üniversitede ve hayatta başarılı olmanın formülü ne? Başarının ve hayatın anlamı nedir? İşte tüm bu soruların yanıtlarını bulmak için, binlerce öğrenci yetiştirmiş, yıllarını eğitime ve öğretime adanmış, Bilkent Üniversitesi Matematik Bölümü’nden Prof. Dr. Ali Sinan Sertöz ile “üniversite ve hayat” üzerine sohbet ettik ve “keşke böyle bir sohbeti üniversiteye başladığımız yıl yapma şansımız olsaydı” dedik. Neden mi? Gelin hep beraber görelim...

BTD: Öğrenciler üniversiteye başladıklarında nasıl bir ruh hali içinde oluyorlar?

Prof. Dr. Sertöz: Öğrenciler üniversitenin ilk haftalarında, yıllardır kendilerine hedef olarak konmuş olan üniversiteye girme işini başarıyla tamamladıklarını ve artık dinlenmeyi hak ettiklerini düşünür. Oysa onlara bir sürü şey öğretmeye çalışan hocalarla karşılaşır. Bu ilk şoku atlattıktan sonra derslere dönmeye başlarlar, ama bu kez de çoktan seçmeli soruların uygun cevaplarını doğru tahmin etme yeteneklerinin hiçbir işe yaramadığını görürler. Bir hayal kırıklığı da burada yaşarlar. Artık bilgileri sadece almaları değil aynı zamanda anlamaları da beklenmektedir. Özellikle bu bilgiler arasında bağlantılar kurup yeni sonuçlar çıkarmaları gerekmektedir.

İşte bu aşamada artık isyan ederler ve o meşhur soruyu sorarlar: “Bu bilgiler gerçek hayatta ne işimize yarayacak Hocam?” Aslında bu bir sorudan çok bir böbürlenmedir. İçinde “hayatı biz anlıyoruz, ama sen anlamıyorsun” suçlaması vardır. Bir küçümseme taşır sorudaki tını, “bize sadece gerçek hayatta gerekli olan şeyleri öğret, gerisi sana kalsın” der adeta.

Peki, şu meşhur gerçek hayat denen şey nasıl bir şey?

Sıradan öğrencinin düşündüğü gerçek hayat şudur: Bir işe girecek. Ona yapması için sonu iyi tanımlanmış bazı işler verilecek. O da o işleri okulda öğrendiği teknikleri kullanarak yapacak. Ay sonunda maaşını hak ederek alacak.

Peki ona o işleri kim verecek? Ona o işleri verenleri kim yetiştirdi? Her şeyden önce sorulması gereken de o iş yerini kimin açtığı. Yaratıcı, atılcı insanları kim nerede yetiştiriyor?

Öte yandan sıradan bir iş bile yaparsanız, o işi sizin mahallede en iyi yapan kişi mi olmak istiyorsunuz, yoksa Türkiye’de en iyi yapan kişi mi? Dünyada o işi en iyi yapan kişi olmayı da hedefleyebilirsiniz. Bir sonraki aşama ise başkalarından bağımsız olarak, o işi mükemmel yapan kişi olmak isteyebilirsiniz.

Öte yandan her zaman en başa dönüp “idare edecek kadar yapmak yeter” diyebilirsiniz.

Her bir hedef için ihtiyaç duyduğunuz bilgi elbette farklı düzeyde olacaktır.

Evet, mükemmellik diye bir kavram vardır ve üniversite eğitimi de bunu hedefler. Bu bilgiler ne işinize yarayacak gerçek hayatta? Elbette mükemmel olmaya bir adım daha yaklaşmanıza yarayacak. Özellikle 1,5 milyon lise mezununun üniversiteye başvurduğu bir ülkede, üniversitede okuma hakkı kazanan birisinin, bu fırsatı sadece vasat bir kişisel gelişim için kullanması haksızlıktır. Üniversiteye girmek için o kadar uğraşıp girememiş arkadaşlarına karşı haksızlıktır. Ona yatırım yapmış olan ailesine ve ülkesine karşı haksızlıktır.

Mükemmelin altında bir düzeyi hedefleme lüksümüz yok. Türkiye bugün dünya ülkeleri arasında birinci ligde yarışıyor ve vasat oyuncularla bu yarışta birinciliğe oynayamaz. Zaten birinciliğe oynamayacaksak, ne gerek var bunca çabaya?

BTD: Başarılı olmak için mükemmel olmak şart mı? Mükemmel olmak için eşit şartlara sahip değilsek?

Prof. Dr. Sertöz: Bu sorunun cevabı hayattan ne beklediğimize bağlı. Halimizden memnunsak, ülkemizin uluslararası dengelerdeki yerini yeterli buluyorsak, “daha iyisine gerek yok” diyorsak, elbette mükemmel arama gibi bir kaygımız olmayacaktır.

Bir ülkenin yaşam kalitesi, o ülkenin yetiştirdiği mükemmel elemanların başarılarına bağlıdır. Uluslararası ilişkileri yöneten diplomatlarından teknolojik ürünleri üreten mühendislerine, henüz sorulmamış soruların cevaplarını arayan bilim insanlarından sanatın en ileri noktalarında eser veren sanatçılara kadar yetişmiş insan gücünün kalitesi, mükemmelliği, o ülke insanlarının kişisel refahını ve mutluluk düzeyini doğrudan etkiler.

İlle de mükemmel olmak şart diyenler için bu söylediklerim. Öte yandan mükemmel olmadan da yaşanır. Ama benim sözlerim mükemmel olmanın tadını alanlar için.

Bu mükemmelliği her üniversitedeki eğitim verir mi? Bazı üniversiteler iyi bazıları kötü değil mi, diye bir soru hemen sorulur bu aşamada bana. Oysa “iyi” ya da “kötü” üniversite yoktur. Kendini geliştirmeye kararlı öğrenci vardır, olanla yetinen ve kendini geliştirmek istemeyen öğrenci vardır.

Zaten “kötü” denilen üniversitelerde de iyi hocalar var. Dışarıdan bakınca laboratuvarı, imkânları az sanıyorsunuz ama gidiyorsunuz bir taşra üniversitesine, Ankaradaki üniversitelerden daha iyi imkânları da var, iyi niyetli hocaları da var. Öğrenci de iyi niyetli ise ve gittiği üniversiteyi değerlendirirse, o da yetişecek. Belki “iyi” dediğimiz bir üniversiteden mezun olan öğrenci, “kötü” dediğimiz bir üniversiteden mezun olanın biraz önünde başlar hayata. Ama kısa sürede ikisi de eşit donanıma sahip olur. Buna rağmen genellikle taşra üniversitelerindeki öğrencilerin bazılarında “biz taşra üniversitesindeyiz, iyi eğitim almıyoruz” önyargısı var. Bu önyargı ile mücadele etmeleri gerekiyor, çünkü bu doğru değil. Ben bu konuda kötümser değilim ve iyimserliğim de gerçeklere dayanıyor. Örneğin ABD’nin meşhur üniversitelerinin hocalarına bakın. Bazıları Amerika’nın taşrasının taşrası denen eyaletlerin devlet üniversitelerinden mezun olmuş. Demek ki isteyince, çalışınca, şartlar ne olursa olsun, şartları değerlendirince başarılı oluyor insan.

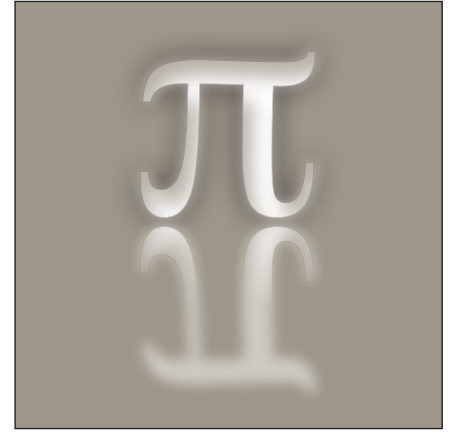
BTD Eğitim şart mı?

Prof. Dr. Sertöz: Voltolina’nın 14. yılında yaptığı bir üniversite sınıfı tablosu var. Bu tablo ile bugün yapılacak bir üniversite sınıfı tablosu arasındaki tek fark hocaların ve öğrencilerin kıyafetlerinde olacaktır.

O gün de, bugün olduğu gibi, dersi sınıfın yaklaşık beşte biri takip ediyor. Diğerleri ya dalga geçiyor ya uyuyor ya da yanındakiyle konuşuyor. Buna rağmen hocanın gözünde inatçı bir umut ışığı var. Herkesi her an affetmeye ve derse istenilen yerden yeniden başlamaya hazır. Aynı bugünkü hocalar gibi.

Zaten öğretmenlik Mevlana ile inatlaşma sanatıdır. Mevlana der ki “öğretmen ne anlatırsa anlatsın, öğretebildiği sadece öğrencinin öğrenmeye niyet ettiği kadardır”. Oysa öğretmen, her şeye rağmen öğrencinin isteksizliğini kırabileceğine, onun beynindeki karanlık köşelere ışık götürebileceğine hiç tereddüt etmeden inanır.

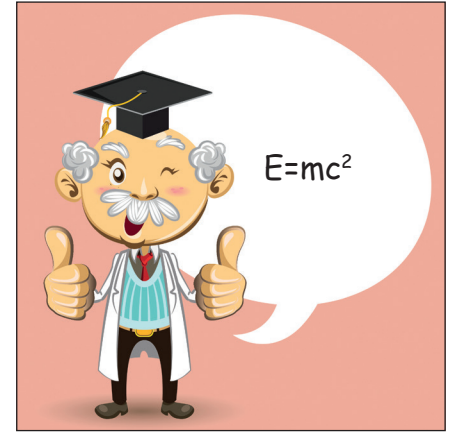
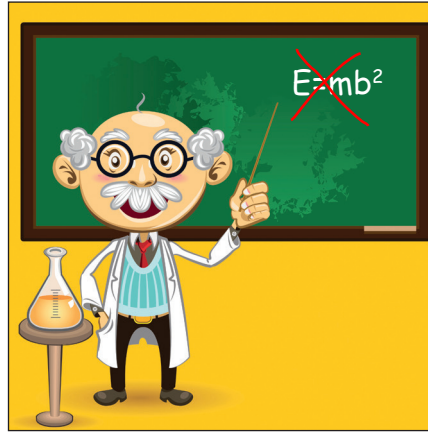
Voltolina’nın tablosuna bir kez daha bakın. Sizin üniversitedeki sınıfınız da böyle olacak. Şimdi vermeniz gereken bir karar var. Sınıfta dersi dinleyenler arasında mı yoksa dalgacılar arasında mı olacaksınız? Bu tamamen sizin kendi tercihinizdir. Uzun vadede o önde oturup dersi takip edenler dünyayı yönetecek. Onların ülkeleri dünya liderliğine oynayacak.

Eğitim deyince aklıma şu olay geliyor. Geçen yıl basında bir haber geçti. Bir vatandaşımız Pi sayısının yanlış olduğunu bulmuş. Bu haberin ne anlama geldiğini anlamam pek mümkün olmamıştı. Hani deseydi ki “2 sayısı yanlıştır”, ne anlayacağım? Acaba Pi sayısının açılımının başka türlü olduğunu mu iddia ediyor? Yani “Pi sayısı 3,1415... değil de 3,1596... olmalı” mı diyor? Yoksa Pi diye bir sabit yoktur, daireden daireye değişir mi demek istiyor?

Bu haberi basan gazetelerden birini uyarmak için telefon açan bir matematikçi arkadaşşıma gazeteden “Sizin de bir fikriniz varsa gönderin, basalım” dediklerini duydum. Oysa üniversite birinci sınıf matematik derslerini dalga geçmeden takip eden

her öğrenci Pi sayısının ne olduğunu, nasıl hesaplanacağını anlar. Artık bu bilgi onun için ansiklopedik bir bilgi değil, anladığı ve anlatabileceği bir olgudur. Bunun bir siyasi fikir veya sportif bir tercih olmadığını bilir. Bu konuda, değişik tecrübeler yaşayan insanların değişik fikirleri olmayacağını bilir.

Bu haber de bana doğa belgesellerinden öğrendiğim bir bilgiyi hatırlatıyor. Yarasalar tavukların ayaklarını ısırp kan emer. Tavuğun haberi olmaz ve hiç tepki göstermez. Bunun nedeni yarasanın ilk ısırığında yaraya uyuşturucu bir sıvı salgılamasıdır. İşte cehalet de böyledir.

O yüzden eğitim şart!

BTD: Eğitim şart, ama çok çalışmak da şart mı?

Prof. Dr. Sertöz: Evet, çünkü uluslararası bir yarıştayız. Böyle bir yarışın olduğunu inkâr etmek, yokmuş gibi davranmak yarışta geri kalmamızı engellemez. Sınıfımızın, mahallemizin hatta Türkiye'nin en iyisi olmak bize yeter diyebiliriz. Ama bu hedeflerin yetersiz olduğunu, girmedikimizi sandığımız o uluslararası yarışta ezildiğimizde anlarız.

Bizim ürettiğimizden çok daha iyi bir ürünün, çok daha ucuza dışarıdan getirilip piyasaya sürüldüğünü görünce hangi uluslararası yarışta olduğumuzu anlayabiliriz. Derslerde okuttuğumuz kitaplardaki hemen hemen tüm isimlerin yabancı ülke vatandaşlarının isimleri olduğunu görünce yarışın farkına varır ve acaba geride mi kaldık diye telaşlanmaya başlarız.

Ülkenin enerji ihtiyacının tamamını kendimiz mi üretiyoruz yoksa bizden daha çok çalışmış ülkelerden mi alıyoruz

diye araştırır, yarışın nasıl da kıyasıya ve uluslararası olduğunu idrak ederiz.

Yani biz yarışta olduğumuzu inkâr edip koşmasak da o koşu sürüyor ve önümüze geçenler bize toz yutturuyor. Belki de şu anda Çin'deki bir dergide tam da bu konuyu işleyen bir yazı vardır! Uluslararası yarıştan söz ediyordur. "Türlere dikkat edin" diyor. Dalgacı görünürler ama içlerinden çok çalışanlar çıkar, sağ gösterip sol vururlar, diye de uyarıyordu. Gerçekten de bakın dünyada ne kadar çok büyük başarılar kazanmış Türk var, gerek bilimde gerek sanatta gerekse iş dünyasında. Ama siz siz olun yine de Çinlilere özellikle dikkat edin. Onların hepsi, evet istisnasız hepsi, çok çalışır.

Hayatın içinde, biz görmezlikten gelsek de var olan yarış en iyi anlatan sözlerden biri TAV başkanı Hamdi Akın'a aittir. Der ki "Aslan ormanda her sabah en hızlı koşan kendisi olmazsa aç kalacağını, ceylan da en hızlı koşan kendisi olmazsa öleceğini düşünürmüş." Bu kadar çalışmaya işte onun için gerek var.

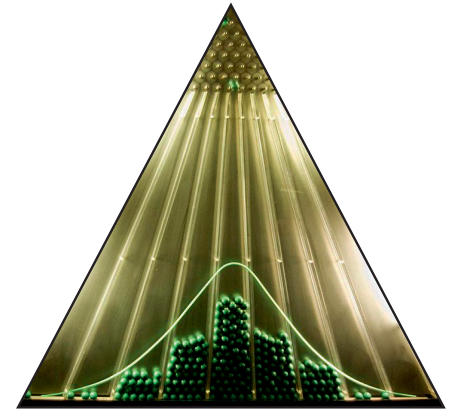
BTD: Bizim toplum olarak en önemli eksikliğimiz yeterince çalışmamak mı?

Prof. Dr. Sertöz: Evet, ama hiçbir şey tek başına oluşmuyor. İçinde bulunduğunuz koşullar çalışmanızı etkiler. Örneğin ister istemez "ev sahibi olabilecek miyim?" diyorsunuz, "arabaya biri çarpsa bittim" diyorsunuz, "çocuk hangi okula gidecek" diyorsunuz, "emeklilikte nasıl geçineceğim" diyorsunuz. Bunlar ve daha başka bir sürü kaygı kafanızın içindeyken size iş yapacak çok az enerji kalıyor. Bir de Akdeniz ülkeleri daha az çalışıyor.

Ülkenin belli bir karakteri var. Genel olarak biz az çalışıyoruz. Ama bunun da iyi bir tarafı var. Burada çok kişi çalışmadığı için öyle müthiş bir rekabet yok. Çalışmaya bir karar verirsiniz önünüz açık. Yanınızda sizi engelleyecek çok rakip yok.

BTD: Başarıya giden kolay bir yol var mı?

Prof. Dr. Sertöz: Popüler bilim merkezlerinde ihtimal hesaplarını gözle görünür hale getirmek için kurulmuş bir düzener vardır. Dikey bir tablaya eşit aralıklarla çiviler çakılır. Çivilerin arası ancak bir bilyenin geçeceği kadardır. Bu düzeneğin yanında bir açıklama vardır. Der ki "yukardan bırakacağımız bilyenin nereye gideceğini önceden söyleyemeyiz, ama yüz tane bilye atarsanız, aşağıda hangi şekilde birikeceklerini önceden söyleyebiliriz".

Bir de şekil vardır o açıklamada. Meşhur çan eğrisidir o şekil. "Yüz bilye atarsanız bu şekli elde edeceksiniz, inanmazsanız deneyin" diye biter o açıklama. Denersiniz ve çan eğrisinin oluştuğuna tanık olursunuz.

Eğitimde de gelen öğrencinin çoğu, o çan eğrisinde olduğu gibi ortaya düşer. Yani vasat bir insan olarak mezun olur. Ülkeye lokomotif gücü katacak, kendisini mükemmellik düzeyinde yetiştirmiş çok az sayıda öğrenci çıkar. Onlar da çan eğrisinin iki ucuna düşen bilyelere karşılık gelir.

Öğrenci bilye benzetmesinde çok önemli bir ayrılık vardır. Bir bilye o çivi düzenekten aşağıya inerken bir çiviye çarptığında sağa mı yoksa sola mı gideceğine kendi karar vermez. Oysa bir öğrenci her zorluğa çarptığında nereye sapacağına kendi karar verir. “İdare et abi” zihniyetine mi sapacak, “mükemmel çözüm nerede” arayışına mı girecek? Buna öğrenci kendi karar verir. Hiçbir tesadüfi etken yoktur. Sonuç olarak, değerlendirme tahtasının en altına inildiğinde bilyeler ihtimal hesaplarının dikte ettiği şekilde, öğrenciler de kendi iradeleriyle tercih ettikleri yerlere yerleşir.

İşte her karar verme anında mükemmel arayan o zor yola girme iradesini göstermek gerekir başarılı olmak için. O yüzden başarıya giden kolay yol yoktur.

BTD: Bazı öğrenciler iyi çalışıyor bazıları ise çalışmaya hiç ilgi göstermiyor. Çalışma nasıl daha çok sevdirebilir?

Prof. Dr. Sertöz: Benim çocuğum olmadan önce “çocuk beyaz bir kâğıt, siz ne yazarsanız öyle olur” diye düşünüyordum. Ama hiç öyle değilmiş. O kendi karakteriyle, kendi eğilimleriyle geliyor. Öte yandan toplumun eğitim sisteminin de belli standartları var. Çocuğun karakteri o standarda ne kadar uyuyorsa o sistem içinde o kadar başarılı ya da başarısız oluyor. Başarı dediğimiz, eğitim sistemine göre başarı. Çoktan seçmeli sınavlarda kısa zamanda daha fazla doğru cevap işaretleme becerisinden başka hayatta hiçbir beceri olmadığı saplantısıyla yeni nesilleri eğitiyoruz. Toplumda zamanla değiştirmemiz gereken yanlış, başarı için kabul ettiğimiz bu kriterlerdir.

Üniversite sınavıyla ilgili yapılacak en büyük eleştiri de sınavın sadece belli bir disipline sahip, sıkı çalışan çocukları seçiyor olmasıdır. Tamam, bunlar lazım. Ama topluma büyük sıçrama yaptıracak insanlar da biraz deli insanlardır. Bu sınav sistemi de onları eliyor. Onu da biraz göz

önünde bulundurmamak gerekiyor. O çeşit insanlar nasıl eğitilebilir, onu da eğitimcilerin düşünmesi gerekiyor.

Sonuç olarak çalışmanın sevdirmesi için, çoktan seçmeli sınavlarda başarılı olmanın dışında, hayatın başka yönleri olduğunu anlamak ve bu yönlerde başarılı olan öğrencilerin farkına varmak gerekir. Örneğin on beş yaşında kendi kendine senaryo yazıp kısa filmler çeken bir öğrenciye, çoktan seçmeli sınavlarda parlak başarılar alamıyor diye aptal muamelesi yaparsanız çalışmayı sevdirmekten, eğitimden, eğitimcilikten söz edemezsiniz.

Bugün velilerin çoğunluğu çocuklarının üniversite giriş sınavında yüksek puan alıp tanınmış bir üniversiteye girmesini istiyor. Okullar da velilerin bu isteklerine cevap verme yarışı içinde.

Oysa eğitim kurumları toplumun bir adım önünde olmalı. Öğrencinin üniversiteye değil hayata hazırlanması gerektiği yönünde tavır koymalı okullar, ama böyle davranırlarsa müşteri kaybedeceklerini sanıyorlar. Oysa nasıl her topal atın kör bir alıcısı oluyorsa, her kaliteli mal için de kapınızın önünde bir alıcı kuyruğu oluyor.

Halkın bilgisi yetersiz olabilir, ama sağduyusu var. İyi bir eğitim modeli görünce halkın tanıyıp takdir edeceğine dair inancım tam.

BTD: Başarılı olmak için ne kadar çalışmak gerekir? Böyle somut bir ölçü var mı sizce?

Prof. Dr. Sertöz: Başarılı olmak için kişi her zaman çok çalışacak, düzenli olacak ve her gün bir şey yapacak. Örneğin Tarkovski "saatinizi her gün aynı saate kurun" derdi. Şimdi artık saatleri kurmak gerekmiyor, ama bu bir örnek. Doktora öğrencisiyken tez yazma aşamasında bu tekniği uygulardım. Her cumartesi sinemaya gideceğim, her akşam evde klasikleri okuyacağım, derdim. Hafta içi gündüzleri kendime bir plan yapmamıştım. İlk başlarda gündüzleri boş geçti, ama daha bir hafta dolmadan kendimi gündüzleri çok sıkı çalışırken buldum. Bunun bir başka adı da galiba zaman mühendisliği. Herkes kendi zaman mühendisliğini kendi yapıp çalışmalı, ama çok çalışmalıdır.

Ne kadar çalışmak yeterlidir?

Bir ülkenin kaderini belirleyen ve ülkenin uluslararası platformda yerini tayin edenler, konularında olağanüstü düzeye çıkmış bireyler ve onların başardıkları işlerdir.

Bu anlamda başarılı olmak için ne kadar çalışmak gerekir?

Dersleri dikkatle takip etmek, konuları anlamak, ödevleri zamanında yapmak, sınavlardan iyi notlar almak ve başarıyla mezun olmak öğrencinin kendi hayatını kurtaracaktır. Ama ülkenin geleceğini ancak olağanüstü başarılı olanlar etkileyecektir. Bu düzeyde bir başarı yakalamak için ne kadar çalışmak gerekir?

Bu sorunun cevabını Malcolm Gladwell'in *Outliers* adlı kitabında bulabiliriz. Gladwell'in iddiasına göre gereken çalışma süresi 10.000 saat. Yani hafta içi her gün, günde dört saatten on yıl çalışırsanız, dünyada bir numara olursunuz. Bunun yetenekle fazla bir ilgisi yok. Yeteneği sayesinde bu kuralın dışına çıkmış bir kişi var. Satrançta dünya çapında büyük usta olmak için çok sıkı çalışarak geçirilecek bir on yıla ihtiyaç var kural olarak. Yeteneği sayesinde bu başarıya bu sürenin altında ulaşan tek bir kişi var: Bobby Fischer. Kendisi bu düzeye dokuz yılda gelmiş!

Bu on bin saat kuralının başlangıcı 1990'larda Berlin Müzik Akademisinde yapılan bir araştırmaya dayanır. Önce okuldaki yirmi yaş civarındaki keman öğrencilerini performansları bakımından üç gruba ayırmışlar. Birinci gruptakiler olağanüstü olanlar. Bunlar kesinlikle ilerde dünya çapında konserler verecek, kayıtlar yapacak. Dönemlerinin en saygın yorumcuları olacaklar. Ülkelerinin adını uluslararası platformda yüceltecek, ülkelerine prestij kazandıracaklar. İkinci gruptakiler sadece çok iyi olanlar. Bunların gelecekte büyük konserlere çıkmaları beklenmiyor, ama çok iyi oldukları su götürmez. Muhtemelen çok saygın orkestralarda çalacaklar. Üçüncü gruptakiler ise kısaca yetenekli çocuklar. Çok iyi keman çalıyorlar, ama kesinlikle hiçbir profesyonel oluşum içinde keman çalamayacaklar. Hayatlarını keman çalarak değil çok saygın okullarda keman hocalığı yaparak kazanacaklar. Araştırmacılar bu sınıflandırmayı kendi aralarında yaptıktan sonra her öğrenciye keman çalmaya ilk başladığı günden bu güne kadar tahmini olarak kaç saat keman çaldığını sormuş. Tüm öğrenciler kemana yaklaşık olarak aynı yaşlarda başlamış. Hepsi başlarda eşit sürelerde çalışmış. Daha sonra bazılarının çalışma temposu düşmüş ve aralarında keman çalışılan süre bakımından farklılıklar oluşmaya başlamış.

Sonuç olarak, birinci gruptakiler yirmi yaşına gelene kadar toplam on bin saatlik bir çalışmayı arkalarında bırakmış durumda. İkinci gruptakilerde, bu süre sekiz bin saat, üçüncü gruptakilerde dört bin saat.

Bunun yetenekle fazla bir ilgisi yok çünkü o okula zaten çok yetenekli öğrenciler arasından seçim yapılarak öğrenci alınıyor. Yıllar içinde oluşan fark, kimin ne kadar çalışmaya karar verdiğiyile açıklanabiliyor ancak.

Gel de "yürüyen bir aptal oturan iki akıllıdan daha çok yol alır" diyen atasözüne hak verme.

Ben bir de "yetenek bir işi yapabilmek değil de o işi yapmak için sabır gösterebilmektir" diyen kızıma hak veriyorum. Üstelik bu sabrın günde dört saatten on yıl boyunca gösterilmesi gerektiğini de hatırlayarak.

BTD Israrla, sabırla ve sürekli çalışmak eşittir başarı anlamına mı geliyor?

Prof. Dr. Sertöz: Israrla, sabırla ve sürekli çalışmadan, sözünü etmeye değer hiçbir şey başarılamaz. Her yıl birinci sınıfta karşıma pırıl pırıl öğrenciler gelir. Tek tek konuştuğumda hepsinin yetenekli ve istekli olduğunu görürüm. Gençken, o yılki sınıftan Türkiye'ye olağanüstü katkılar yapacak elli tane öğrenci yetişeceğini düşünür heyecanlanırdım.

Oysa yıllar içinde tekrar tekrar gözledim ki o sınıftaki pırıl pırıl öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, kendi tercihleri doğrultusunda, vasat bir eğitimle yetinip sıradan bir mezuniyeti hedefliyor. Hiçbiri de bunun kendi kararı olduğunu itiraf etmiyor. Sistemi, beni ve Türkiye'yi suçluyor.

Bu öğrencilerin vasat insan olmayı kendilerinin seçtiği konusundaki iddiamın haksız olmadığını anlatayım. Ders döneminin başında sınıfa ders kitabını götürürüm. Kitaptan hangi konuları işleyeceğimizi ve toplam kaç sayfa kapsayacağımızı anlatırım. Çok kaba bir hesap yaparım sonra. Dönemde kaç gün var, okunacak kaç sayfa var, gün başına kaç sayfa düşüyor. Örneğin birinci sınıf matematik dersinin birinci döneminde genellikle 500 sayfa okunur. On dört haftalık bir dönemde, cumartesi ve pazarları da sayarsak, toplam 98 gün var. Yani öğrencilerin her gün en az 5 sayfa okumaları gerekir ki geri kalmassınlar. Üstelik bir matematik kitabının her sayfası aynı hızla okunamaz. Bazı sayfalar problem sayfalarıdır, çözmek okumaktan daha uzun zaman alacaktır.

Kıscacı gerçek anlamda başarılı olmak isteyen öğrenci sadece matematik dersi için her gün 5 sayfalık çalışma yapmak zorundadır. Her gün ve tüm dönem boyunca.

Ben bunu açıklayınca sınıfın yarısının yüzünde alaycı bir tebessüm belirir. “Biz bunu zekâmızla hallederiz, sen dert etme hoca” demeye gelen yarım ağız bir gülüştür bu. Hemen anlarım ki bu öğrenciler başarılı olmamaya karar veren ilk grup öğrencilerdir. Gerçekten bir daha onlardan başarılı olan çıkmaz. Hiç çıkmadı. Bunun istisnasına otuz yıldır rastlamadım.

Ben, umutları ve sabrı sonsuz olan biri olarak, yani bir öğretmen olarak, onları da eğitmekten, başarısız olma kararlarından döndürmeye çalışmaktan vazgeçmem. Bir sonuç alamam, alamayacağımı da bilirim. Ama umudumu yitirmem söz konusu değildir: Ben bir öğretmenim!

BTD: Üniversite eğitimi sırasında mesleki konuların yanı sıra öğrenciye verilmesi gereken en önemli şey nedir?

Prof. Dr. Sertöz: Bugün akademi dünyasının sorunu şudur: Herkes kendi konusunu dünyanın merkezi sanıyor, diğer bölümlerin hepsini gereksiz görüyor ve bu saplantı öğrencilere de bulaşiyor. Her bilginin uzmanı, sadece kendi bilgisiyle bütün dünyanın ve hayatın kavranabilir ve yönetilebilir olduğunu sanıyor. Bu nedenle üniversitede “her konuyu kendi uzmanına danışma kültürünü” verebilmek çok önemli.

Avustralya'nın Queensland şehrinde bundan bir kaç sene önce “Her şeyin iyisini ben bilirim” anlayışı bir felakete yol açtı. Bu şehrin ortasından akan bir nehir var. Bu nehrin sellerinden kurtulmak için bir baraj yapılmış. Bir de baraj için yönetim kılavuzu hazırlanıp eğitilmiş mühendislere teslim edilmiş. Normal zamanlarda ne yapılacağı kılavuzda yazıyor. Ama olağanüstü bir durum olduğunda, yani okulda öğretilenlerin dışında bir durum olduğunda, yetkililerin yeni duruma göre ve anında karar vermesi gerekir.

Eğitim, öğrendiklerinizi unuttuğunuzda geriye kalan izlerdir. İyi eğitim derin izler bırakır. Kritik durumlarda, öğrendiklerinizin sizde bıraktığı izler yardımıyla yeni bilgiler üretir, yeni kararlar alabilirsiniz. Eğitim, bilmediğiniz durumlarla karşılaştığınızda soğukkanlılığınızı koruyabilmenize yarar.

Queensland'daki meteoroloji uzmanları kış aylarında çok şiddetli yağışlar olaca-

ğımı öngörüyor. Meteorologlar barajdaki suyun dörtte üçünün kış gelmeden boşaltılması gerektiğini, aksi halde barajın yağacak yağmurları tutamayacağını ve taşkın olacağını söylüyor. Baraj sorumluları, kendileri meteoroloji uzmanı olmadıkları halde, kendi aldıkları eğitimi her türlü eğitimden üstün görmüş olacaklar ki, kendileri bir hesap yapıp, artık ne hesabıysa o, kışın o kadar yağmur yağmaması gerektiği sonucuna varıyorlar ve barajı boşaltmıyorlar. Kış geliyor, uzmanların öngördüğü yağmur yağıyor, baraj taşıyor, sel oluyor. Sonuç: 35 ölü, 9 kayıp ve 30 milyar dolarlık maddi zarar.

“Ben bilirim, sen bilmezsin” tavrının tipik bir yansıması. Oysa gerçek hayatın problemleri ancak değişik konuların uzmanlarının beraber ve uyum içinde çalışmasıyla çözülür. Üniversitede verilmesi gereken en önemli kültür budur bence.

BTD: Bu kadar çok çalışırken hayata başka şeyler katmak mümkün mü?

Prof. Dr. Sertöz: Düzenli ve programlı çalışırsa insanın hayatına başka şeyler katması da mümkün olur elbette. “Sabah şu saatler arasında, akşam şu saatler arasında çalışacağım, şu gün şu saatte eğleneceğim” diyebilmek ve bunu uygulayabilmek önemli. Bu çeşit kilometre taşları olduğu zaman araları çok kolay ve çabuk doluyor. Böyle olunca çok yoğun çalışıyorsunuz ve her iş yetişiyor, siz de her işe yetişebiliyorsunuz. Eğlence de daha verimli oluyor. Çalışırken de hakkını veriyorsunuz, eğlenirken de hakkını veriyorsunuz.

Geçen sene ilk defa bizim bölümün yeni mezunlarına ulaştım ve üniversiteye yeni başlayanlarla hangi tecrübelerini paylaşmak istediklerini sordum. Özellikle de keşke size baştan söylenseydi dediğiniz bilgiler var mı dedim. Aldığım cevapların biri şöyle.

“Sosyal aktiviteler ve kulüpler bana gereksiz vakit kaybı gibi gelmişti. Oysa onlara katılıyordum daha iyi olurdu kesin. Üniversiteler pek çok kulüple bir sürü fırsat sunuyor, bunların altı çok çiziliyor, sürekli hatırlatılıyor, ancak belki bir kez daha hatırlatılabilir.”

Bu öğrenci çok yüksek notlarla mezun olup çok prestijli burslara başvuran bir öğrenci. Bu çeşit burslara başvuran öğrencileri kâğıt üzerinde birbirinden ayırt etmek mümkün değildir. Onun için mülakat yapılır. Mülakatta ise size, başvuranların hepsinin çok iyi olduğunu söylerler ve bu bursun neden diğerlerine değil de size verilmesinin doğru olacağını sorarlar. Burada beklenen cevap, uzmanlığınızı topluma nasıl yansıtacağınız konusundaki planlarınızdır. Ders çalışmak dışında bir hayatınız, özellikle öğrenci derneklerinde yoğun faaliyetleriniz varsa zaten bu konuda uzun vadeli planlarınız var demektir.

Bilginin toplumla paylaşıldıkça anlam kazanacağını bilip bilmediğinizi ve toplumun yararı için zamanınızı ve enerjinizi yatırmaya istekli olup olmadığınızı öğrenmek isterler mülakatta. Bu soruların cevaplarını daha öğrenciyken oluşturmanız gerekir.

İşte başka bir öğrenciden başka bir paylaşım:

“Ayrıca sosyal hayatla akademik hayat arasındaki dengeyi kurmak da önemli.[.....] Arkadaşlarımla birlikte güzel zaman geçirdikten sonraki 2-3 saatlik çalışmam, rastgele bir zamanda 5-6 saatlik çalışmamdan çok daha verimli oluyordu.”

Tabii ya... Hep ders, hep ders, nereye kadar!

BTD: Son olarak üniversite öğrencilerine söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Prof. Dr. Sertöz: Gün gelecek mezun olacaksınız. Dünyanın en iyi okullarında yüksek lisans ve doktora eğitimi alıp ülkeye katkı yapma ideali sizi saracak. Burs için başvuracaksınız.

İlk eleme Türkiye'nin diğer okullarından gelen sınıf birincileriyle sizin aranızda olacak.

Sınıfınızda birinci olmanın yetmediğini ilk burada hissedeceksiniz.

Bu ilk elemeyi geçerseniz, o büyük okullara başvuracaksınız ve dünyanın her yerinden gelen, Çin dâhil, olağanüstü öğrencilerle yarışacaksınız. Bazı okulların boş olan her kontenjanı için ortalama elli başvuru olur. Bu sayıyı tekrar okuyun çünkü gerçektir.

Diyelim ki bu yarış da kazandınız ve o hayalinizdeki okula girdiniz, dersler başladı. Şimdi artık hoca “günde 5 sayfa okumazsanız geri kalırsınız” dediğinde günde on beş sayfa okuyan sınıf arkadaşlarınız var, çoğu da Çinli. Hocaya alaylı alaylı bakıp gülen arkadaşlarınız çok gerilerde kaldı. Keşke kendimi daha iyi hazırlasaydım, demek için çok geç. Zamanında buralara geleceğinizi planlayıp o uluslararası yarışa hazır olmanız gerekirdi.

Derken işe girme zamanı gelecek. Artık yarıştığınız kişiler sizinle aynı yollardan başarıyla geçmiş, dünyanın her ülkesinin kapmak istediği uzmanlar.

Rakiplerinizden korkuyorsanız zamanında yeterince çalışmadığınız içindir. Rakipleriniz sizden korkuyorsa, Türkiye yediğiniz ekmeği size helal edecektir.

Prof. Dr. Ali Sinan Sertöz'e çok teşekkür ediyor, önerilerinin ve mesajlarının tüm öğrencilere ulaşmasını diliyoruz.

